

Brandner, Aleš

K nedožitým 90. narozeninám profesora Jiřího Jiráčka

Opera Slavica. 2014, vol. 24, iss. 4, pp. 50-52

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131985>

Access Date: 03. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ZPRÁVY – KRONIKA

K nedožitým 90. narozeninám profesora Jiřího Jiráčka

Dne 2. prosince 2014 by se dožil 90 let významný český rusista, emeritní profesor Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a dlouholetý vedoucí někdejší její katedry ruského jazyka PhDr. Jiří Jiráček, DrSc. Narodil se 2. prosince 1924 v Praze, ale své mládí prožil v jihočeské Třeboni. V roce 1943 maturoval na tamějším gymnáziu. Vysoké školy však byly v té době u nás uzavřeny, proto až do konce války pracoval jako zemědělský dělník. Po osvobození v roce 1945 se zapsal na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde v roce 1949 absolvoval studium kombinaci oborů ruština-angličtina. Mezi jeho univerzitními učiteli byli takoví významní lingvisté jako čelný představitel jazykovědné rusistiky L. V. Kopeckij nebo reprezentant pražského strukturalismu B. Trnka. Po několikaletém působení na středních školách (1950–1956) přešel do Brna na tehdejší Univerzitu J. Ev. Purkyně, a to nejprve na katedru cizích jazyků lékařské fakulty a odtud v roce 1963 na filozofickou fakultu. Jeho trvalým pracovištěm se stala katedra ruského jazyka, kde získal titul *PhDr.* (1965), vědeckou hodnost *CSc.* (1965), docenturu (1973), tzv. velký doktorát *DrSc.* (1980), profesuru (1981) a v roce 1981 byl jmenován jejím vedoucím. Zde působil téměř 30 roků až do odchodu do důchodu (1991), který trávil v místě svého mládí – v jihočeské Třeboni.

Prof. Jiráček byl vědecky činný hlavně v oblasti ruské lexikologie a slovtvorby se zvláštním zřetelem k internacionálnímu lexiku a dále v oblasti ruské morfologie. Šlo mu především o strukturní charakteristiku zkoumaných lexikálních jevů v plánu morfematickém i slovtvorném, všiml si systémových souvislostí a zákonitostí derivačních a vždy přitom soustřeďoval pozornost nejen na ruštinu, ale také na češtinu i ostatní slovanské a některé další evropské jazyky.

Na formování jeho lingvistické orientace měla vliv jeho počáteční činnost na lékařské fakultě. Tehdy se ve své odborné činnosti soustředil především na průzkum lékařské terminologie, a to v porovnávacím aspektu rusko-českém s přihlédnutím k mezinárodnímu charakteru odborného názvosloví. Slovtvorbě zůstal věrný i po svém odchodu na tehdejší katedru rusistiky filozofické fakulty v roce 1963. Řada dílčích prací z této oblasti byla završena obsáhlou monografií, která se v roce 1965

stala předmětem obhajoby pro získání vědecké hodnosti kandidáta filologických věd (*Názvy osob s příponami řeckého a latinského původu v současné ruštině*). V roce 1973 byl na základě habilitačního spisu *Internacional'nyje suffixy suščestvitel'nych v sovremennom russkom jazyke (Strukturno-semantičeskoje issledovanije)* (Brno 1971) jmenován docentem. Význam této publikace byl potvrzen řadou příznivých ohlasů od našich i zahraničních odborníků, zejména odborníků v zemích bývalého Sovětského svazu. Dalším výsledkem snažení v uvedené oblasti se stala monografie *Internacionální sufixace nominální v současné ruštině* (Strojopis. Brno 1980), na základě které dosáhl v roce 1980 vědecké hodnosti doktora filologických věd. V roce 1984 vyšla tato práce v upravené podobě ve Spisech filozofické fakulty brněnské univerzity v knižní podobě pod názvem *Adjektiva s internacionálními sufixálními morfy v současné ruštině*.

S uznáním nutno připomenout i působení pedagogické. Během své aktivní činnosti svědomitě konal přednášky a semináře především z morfologie ruštiny, ale také slovtvorby a lexikologie (několik let i externě na Pedagogické fakultě dnešní Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích) a vedl řadu diplomových, rigorózních a disertačních prací. V raném období své odborné činnosti byl spoluautorem nebo recenzentem učebnic pro střední všeobecné a střední odborné školy, později autorem učebních textů pro vysoké školy: studentům-rusistům bylo určeno skriptum *Morfologie ruštiny. Substantivum* (Brno 1986). Jeho obsah tvoří z větší části oddíl, kterým zesnulý později přispěl jako člen autorského kolektivu do připravované celostátně platné učebnice morfologie ruštiny. Spis byl odevzdán do tisku v polovině roku 1989. Následující politické události a pozdější zrušení Státního pedagogického nakladatelství zapříčinily, že učebnice zůstala v rukopise. Teprve po několikaletém čekání vyšla ve dvou dílech v podobě skript ve vydavatelství brněnské Masarykovy univerzity (*Morfologie ruštiny I.* Brno 1996. *Morfologie ruštiny II.* Brno 1997). Užitečné byly i jiné jeho práce. Byl např. spoluautorem učebnice *Ruština pro veřejné pracovníky* (Praha 1977). Zájem o teoretické a praktické otázky ruského pravopisu jej přivedly k účasti na kolektivní publikaci *Orfografija, punktuacija i knižno-pis'mennaja reč' russkogo jazyka* (Praha 1979) a na její kratší verzi – *Příručka ruského pravopisu* (Praha 1983; 19892).

Kromě uvedené činnosti zasahoval také do jiných oblastí – metodických a terminologických. Středem jeho zájmu byla mj. i oblast stylistiky a dále interpunkce ruského a českého jazyka.

Součástí jeho činnosti jako vysokoškolského učitele byla jeho dlouholetá účast v *Komisi pro udělování vědeckých hodností* a v *Předmětové radě pro ruský jazyk a literaturu při MŠMT ČR*. Byl školitelem pro vědeckou přípravu, dále člen redakční rady časopisu *Československá rusistika* a členem výboru brněnské pobočky *Jazykovědného sdružení ČSAV*. Přínosný byl jeho podíl na akcích *České asociace rusistů* a *MAPRJaL*; aktivně se zúčastnil většiny sjezdů a konferencí těchto, ale i jiných or-

ganizací. Byl členem *Societas Linguistica Europea* a do roku 2000 též členem redakční rady západoberlínského časopisu *Russistik*; časopis v uvedeném roce po úmrtí hlavní redaktorky a současně vydavatelky přestal vycházet.

Po svém odchodu do důchodu zůstal prof. Jiráček nadále vědecky činný. Jeho pozornost byla nejprve upřena na rozdílnosti mluvnického rodu substantiv v ruštině a češtině (*K voprosu o raschoždenijach v oblasti grammatičeskoj kategorii roda u suščestvitel'nych v russkom i češskom jazykach*. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity A39 (1991), 31–40). Především se však zabýval problematikou akcentuace ruských substantiv (*K posunům v akcentuačnim typu „cena“*. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity A40 (1992), 85–91; *K posunům v akcentuačnim typu „zvezda“*. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity A41 (1993), 109–117; *K voprosu sdvigov v akcentnom tipe „sleza“*. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity A42 (1994), 99–106; *K voprosu sdvigov v akcentnom tipe „kost“*. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity A43 (1995), 113–120). Plodně zasáhl i do oblasti syntaxe svými články o vztahu účelových vět a infinitivu v některých evropských jazycích (*K typologickým shodám a rozdílům ve struktuře účelových vět některých evropských jazyků*. Časopis pro moderní filologii 74 (1992), 25–28; *K otázce užití infinitivu ve vedlejších větách účelových v současných slovanských jazycích*. Slavia 62 (1993), 483–488). Neopustil však ani oblast slovní zásoby, již věnoval pozornost po celou dobu své aktivní služby: v popředí jeho zájmu bylo studium vlivu angličtiny na ruštinu v porovnání se situací v češtině, eventuálně v dalších slovanských jazycích (*Některé rusko-anglické typologické shody v grammatickém systému na rozdíl od češtiny (s přihlédnutím k dalším slovanským jazykům)*. Opera Slavica 1 (1991), 2, 18–23; *Některé rusko-anglické paralely v protikladu k češtině*. Příspěvky k aktuálním otázkám jazykovědné rusistiky. Brno 1999, 8–13; *Rusko-anglické analogie v akcentuaci na rozdíl od češtiny*. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity A51 (2003), 25–32). Oblasti pravopisu je věnována stať *K otázce vývoje pravopisu substantiv na -izm v ruštině a -ismus v češtině* (Opera Slavica 5 (1995), 2, 44–47). Vedle uvedených příspěvků napsal ve svém penzijním období do odborných periodik i několik recenzí, zpráv a medailonů.

Trvalými vlastnostmi prof. Jiráčka vždy byla vitalita, pracovitost, svědomitost, usilovné rozvíjení publikační činnosti, snaha o kvalitní odbornou přípravu vědeckého dorostu a zaujetí pro výuku. V posledních letech však vedly jeho stupňující se zdravotní potíže k tělesné ochablosti, aniž by se to projevovalo na jeho duševní čilosti. Jeho odchod byl proto poměrně překvapivý. Zemřel v Třeboni dne 22. dubna 2013. Ve vzpomínkách svých kolegů zůstane v paměti jako přední náš odborník v oblasti jazykovědné rusistiky, svědomitý pracovník a čestný člověk.

Aleš Brandner